

EGY REINTEGRÁCIÓS KIEMELT PROJEKT VISSZAESÉSI HATÁSVIZSGÁLATA

Bevezetés

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága 2010 óta vesz részt kiemelt projektek megvalósításában konzorciumi partnerként, melyek kivétel nélkül a fogvatartottak reintegrációját támogatják. Ezek közül – a TÁMOP keretében megvalósult „*A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerőpiaci reintegrációja és intenzív utógondozás modellje*” előzményprogram folytatásaként – 2016 októberében indult el és 2023. október 31-ig tartott az EFOP-1.3.3-16-2016-00001 azonosító számú, „*Fogvatartottak reintegrációja*” című kiemelt projekt. A program konzorciumi partnerségben, a Belügy-minisztérium és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága együttműködésével 5,734 milliárd forint 100%-ban európai uniós, vissza nem térítendő támogatásból valósult meg. A projekthez szorosan kapcsolódott a Közép-Magyarország régióban hazai forrásból megvalósuló „*Fogvatartotti reintegrációs program*”, mely a projekttel azonos szakmai tartalommal és a büntetés-végrehajtási szervezet reintegrációs tevékenységeivel szorosan együttműködve, azt kiegészítve valósult meg.

Jelen tanulmány célja, hogy átfogóbb képet adjon az EFOP-1.3.3-16-2016-00001 azonosító számú, „*Fogvatartottak reintegrációja*” című projektbe és az ahhoz kapcsolódó, Közép-Magyarország régióban megvalósuló „*Fogvatartotti reintegrációs programba*” (a továbbiakban: Projekt) bevont fogvatartottak visszaesési adatairól.

A Projekt célja a fogvatartottak foglalkoztathatósági helyzetének javítása, a helyi közösségek befogadóképességének növelése, valamint a bűnismétlés kockázatának csökkentése volt.

A program egyrészt fókuszált a célcsoport fejlesztésére (személyiség- és kompetenciafejlesztő, valamint képzési és utógondozási programok), másrészt a társadalom érzékenyítése által a befogadására alkalmas környezet megteremtésére.

A Projekt az összehangolt, reintegrációt segítő szolgáltatási rendszerben egységes, a fogvatartottak többsége által igénybe vehető, de egyéni adottságokhoz illeszkedő fejlesztésekre adott lehetőséget. A reintegrációs program további célja volt, hogy az elítélt szabadulásakor belső meggyőződésből és külső segítség igénybevételével képes legyen a társadalom jogkövető tagjává válni.

A bevonás során a büntetés-végrehajtási intézetekben dolgozó helyi szakmai megvalósító (a továbbiakban: munkatárs) a fogvatartottakkal közösen mérte fel, hogy milyen nehézségek, problémák merülhetnek fel a szabadulás utáni visszailleszkedésben, majd elkészítette a személyre szabott Egyéni Fejlesztési Tervet (a továbbiakban: EFT), ahol rögzítésre kerültek azok a szolgáltatások, amelyekben a fogvatartott vállalta az együttműködést.¹ Az EFT elkészítése során a munkatárs figyelembe vette azokat a szolgáltatásokat is, melyekben a fogvatartott korábban, a büntetés-végrehajtási intézetben töltött idő alatt részt vett.

A Projekt reintegrációs szolgáltatásai

A Projekt által nyújtott humánszolgáltatások a kompetenciafejlesztésre fókuszáltak, így a fogvatartottak a csoportos foglalkozásokon képességet szereztek az önismeret, konfliktuskezelés, kommunikáció, életvezetés, agressziókezelés, döntéshozatal, tervezés, valamint problémamegoldás terén, illetve munkaerőpiaci reintegrációt elősegítő szolgáltatásokban is részt vehettek.

Amellett, hogy a munkatársak segítették a fogvatartottakat a pályaválasztással vagy pályamódosítási elképzeléseivel kapcsolatban és lehetőséget biztosítottak az álláskereséshez szükséges képességek fejlesztésére, illetve álláskeresési tanácsadásra; a munkáltatásba valamely okból nem bevonható fogvatartottak foglalkozási rehabilitációs és munkaszocializációs projektelemben is részt vehettek. A szolgáltatáscsomag célja volt *„egyrészt a börtönártalmak csökkentése, másrészt a szabadulás utáni elhelyezkedés elősegítése”*.² További munkaerőpiaci reintegrációt elősegítő tevékenység volt, hogy a fogvatartottak 38féle szakmaképzésben vehettek részt, így szabadulásukat követően piacképes szakmával helyezkedhettek el a munkaerőpiacon.

Annak érdekében, hogy a fogvatartottak a projekt időtartama alatt fenntartsák a motivációjukat és ne essenek ki a programból, a munkatársak rendszeres motivációs foglalkozásokat tartottak számukra, egyéni és csoportos motivációs beszélgetések formájában. A motiváció fenntartására irányuló szolgáltatások, a szakmaképzés, a munkaerőpiaci reintegrációt segítő szolgáltatáscsomagok csak akkor érhetik el a céljukat, ha a fogvatartottak önmaguk szeretnének változni. *„Ez a belső motiváció a fogvatartottak esetében általában nagyon alacsony szinten áll, ezért különösen fontos a program kezdetétől az utolsó pillanatig a motivációjukat fenntartani, a kitartásukat megerősíteni olyan szintig, hogy a börtönből kikerülve is fenn tudják azt tartani.”*³

1 Miben segít a Tett program – kiadvány fogvatartottaknak

2 Megvalósíthatósági Tanulmány (2016) p.76.

3 Uo. p. 78.

A belső motiváció fenntartásán túl fontos a természetes támogató háló, a család megerősítése, felkészítése a visszafogadásra, továbbá a helyi közösségek érzékenyítése. Ennek érdekében a Projekt a bevont fogvatartottak hozzátartozói számára is segítséget nyújtott. A hozzátartozók olyan szolgáltatáscsomagot tudtak igénybe venni, amely a fogvatartott börtönbe kerülésétől egészen a szabadulásáig biztosította a munkatárssal történő együttműködést, ezzel elősegítve a társadalmi reintegrációt, és csökkentve a stigmatizációt.

A fogvatartotti és hozzátartozói célcsoport mellett a Projekt a befogadásra alkalmas környezet megteremtésére is nagy hangsúlyt fektetett. A helyi közösség számára nyújtott jóvátételi programokon keresztül a fogvatartottak felelősségvállalása és a közösségi értékek iránti elköteleződése is erősödött.

Kizárólag az EFOP-1.3.3-16-2016-00001 azonosító számú, „Fogvatartottak reintegrációja” című projekt statisztikai adatai alapján *„A Projekt teljes ideje alatt több mint 7800 fogvatartott bevonása valósult meg, akik közül 831 fő állt munkába vagy regisztrált álláskeresőként szabadulásukat követően. A munkaerőpiaci reintegrációt elősegítette, hogy több mint 1400 fogvatartott szerzett piacképes szakmát. A projekt keretében 183 alkalommal valósult meg jóvátételi program, illetve kompetenciafejlesztő foglalkozáson 2200 fogvatartott vett részt.”*⁴

Visszaesés

A Projekt fent megnevezett szolgáltatásai azt a célt szolgálták, hogy a fogvatartott a szabadságvesztést kitöltve ne kövessen el újabb bűncselekményt, vagy legalább a bűnismétlés kockázata csökkenjen. A célt tekintve megvizsgálásra került a Projekt keretében bevont fogvatartottak tényleges visszaesése.

Visszaesőnek azon fogvatartottakat minősítettük, akik részt vettek a Projektben, majd szabadulásukat követően újabb bűncselekményt követtek el és visszakerültek büntetés-végrehajtási intézetbe.

A vizsgált időszak – tekintve, hogy a fogvatartottak Projektbe történő bevonása 2017. október 1-jétől vette kezdetét – 2017. 10. 01. és 2023. 09. 30. között eltelt 6 évet ölel fel. Ez idő alatt a Projektbe bevont fogvatartottak⁵ összlétszáma 8 884 fő, akikkel az EFT felvétele megtörtént, valamint legalább 1 alkalommal, reintegrációs foglalkozáson részt vettek. A bevonásra került fogvatartottak 37%-a tartózkodik jelenleg bv. intézetben,

4 Sikeres a fogvatartottak reintegrációja – Végéhez ért az EFOP projekt

5 Projektbe bevont fogvatartottak alatt a Konvergencia és a Közép-magyarországi régiókba bevont, EFT-t kitöltött fogvatartottak értendők.

63%-uk jelenleg szabadultként van nyilvántartva. A főre lebontott számszerű adatokat az 1. táblázat tartalmazza.

Státusz	Bevont fogvatartottak száma (fő)
Jelenlévő	3290
Szabadult	5594
Végösszeg	8884

1. táblázat: Létszám alakulása 2017. 10. 01. és 2023. 09. 30. között

A bevont és jelenlévő fogvatartotti populációból megvizsgálásra került, hogy hányan vettek részt először a Projektben és hányan vannak, akik már korábban bevonásra kerültek, szabadultak, majd azt követően újra visszakérültek a bv. intézetekbe, illetve utána a Projektbe is (2. táblázat). A lekérdezés alapján a visszaesési arány ez esetben 24%.

Státusz	Bevont, jelenlévő fogvatartottak száma (fő)
Először vesz részt a projektben	2501
Szabadult és visszaesett	789
Végösszeg	3290

2. táblázat: A Projektbe bevont fogvatartottak számának alakulása jelenlévők esetén

A szabadultak vonatkozásában megvizsgálásra került továbbá, hogy a korábban bevont és azóta szabadult fogvatartottak közül hányan nem kerültek vissza bv. intézetbe szabadulásukat követően. Létszámuk a nyilvántartás szerint 3 576 fő. Azonban a szabadult státuszú fogvatartottak közül 2 018 fő visszaesőnek számít, tekintettel arra, hogy szabadulásukat követően ismét befogadásra, majd újra szabadításra kerültek (3. táblázat). A lekérdezés alapján a visszaesési arány ez esetben 36%.

Státusz	Bevont, szabadult fogvatartottak száma (fő)
Nem esett vissza	3576
Visszaesett	2018
Végösszeg	5594

3. táblázat: A Projektbe bevont fogvatartottak számának alakulása szabadultak esetén

A visszaesést tekintve szélesebb körű vizsgálat történt a Projekt egyes szolgáltatásainak igénybevételére vonatkozóan, mely a szakmaképzésen, a kompetenciafejlesztő foglalkozásokon, a Községi Foglalkoztatók szolgáltatásain részt vett, illetve a munkaerőpiacon elhelyezkedett csoportokra terjedt ki.

Szakmaképzésben résztvevők

A fogvatartottak számára biztosított szakmatanulási lehetőség a Projekt egyik legnépszerűbb eleme volt, a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben főként olyan hiányszakmákat tanulhattak a fogvatartottak, amelyek lehetőséget kínáltak arra, hogy szabadulásukat követően az építőiparban, könnyűiparban vagy mezőgazdasági, gépészeti területen helyezkedjenek el. A vizsgált időszakban 1 961 fő vett részt szakmaképzésben és szerzett bizonyítványt. Közülük jelenleg 1 365 fő szabadult státuszú fogvatartott, nem minősül visszaesőnek, 596 fő (30%) pedig visszaesőnek számít (4. táblázat).

Státusz	Szakmaképzésben résztvevők (fő)
Szabadult, nem visszaeső	1365
Jelenlévő, visszaeső	596
Végösszeg	1961

4. táblázat: Szakmaképzésben résztvevők megoszlása

Kompetenciafejlesztő foglalkozáson résztvevők

A Projekt keretében tartott foglalkozások kiemelt célja az önismeret, a kommunikáció fejlesztése, a konfliktuskezelési és életvezetési technikák megismerése, az agressziókezelés elsajátítása volt, melyek során 3 409 fő fogvatartott fejlesztése valósult meg. Közülük jelenleg 2 232 fő szabadult státuszú fogvatartott nem minősül visszaesőnek, 1 177 fő (34,5%) pedig visszaesőnek számít (5. táblázat).

Státusz	Kompetenciafejlesztő foglalkozáson résztvevők (fő)
Szabadult, nem visszaeső	2232
Jelenlévő, visszaeső	1177
Végösszeg	3409

5. táblázat: Kompetenciafejlesztő foglalkozásokon résztvevők megoszlása

Közösségi Foglalkoztatók által bevontak

A Közösségi Foglalkoztatók célja a szabadult elítéltek társadalmi reintegrációjának elősegítése; a reintegrációs őrizetben, társadalmi kötődés programban részt vevő fogvatartottak és hozzátartozóik személyiségének, valamint kompetenciáinak fejlesztése; munkaerőpiaci készségeik és lehetőségeik támogatása. A Közösségi Foglalkoztatók szolgáltatásait a vizsgált időszakban 1 174 fő vette igénybe, akik közül 264 fő bv. intézetben jelenlévő fogvatartott volt. Közülük 225 fő szabadult és nem került vissza bv. intézetbe, tehát nem visszaeső, 39 fő pedig szabadult, majd visszakerült a büntetés-végrehajtási intézetbe, így a visszaesési arány 15% (6. táblázat).

Státusz	Közösségi Foglalkoztató által bevont szabadult ügyfelek (fő)
Szabadult, nem visszaeső	225
Ismét jelenlévő, visszaeső	39
Végösszeg	264

6. táblázat: Közösségi Foglalkoztató által bevont szabadult ügyfelek megoszlása

Munkaerőpiacon történő sikeres elhelyezkedés

A humánszolgáltatások a szabadulást követő egy éven belüli időtartamban voltak elérhetőek a szabadultak számára. A munkatársak a munkahelykeresésben, az állami foglalkoztatási szolgálat rendszerével történő együttműködésben és a helyi közösségbe történő beilleszkedésben segítették őket. A vizsgált időszakban, az utógondozás során 846 fő mutatott be munkaszerződést vagy állami foglalkoztatási szolgálat által kiállított igazolást. Közülük 755 fő szabadult, nem visszaeső, 91 fő pedig visszakerült büntetés-végrehajtási intézetbe, így a visszaesési arány 11% (7. táblázat).

Státusz	Munkaerőpiacon elhelyezkedett ügyfelek (fő)
Szabadult, nem visszaeső	755
Jelenlévő, visszaeső	91
Végösszeg	846

7. táblázat: Munkaerőpiacon elhelyezkedett ügyfelek megoszlása

Összegzés

Amennyiben a Projektben részt vett teljes fogvatartotti állományt vizsgáljuk, megállapítható, hogy 8 884 főből 2 807 fő esett vissza, tehát a bevontak kevesebb, mint 35%-a (31,5%) számít jelenleg visszaesőnek, kizárólag a bv. intézetbe történő visszakerülésüket figyelembe véve. A Projektben nyújtott és igénybevett egyes szolgáltatásokat vizsgálva szintén 35% alatti a visszaesési arány, mely kiemelkedő eredmény.

A Projekt szolgáltatásai nem csak a fogvatartás alatt, hanem a szabadulás után is segítették azt a célt, hogy a reintegráció széleskörűen, az egyéni szükségletek szerint valósulhasson meg. Jól látható, hogy az utógondozásnak, valamint a Közösségi Foglalkoztatók tevékenységének jelentősen szerepe van a visszaesés csökkentésében, mindazonáltal a reintegrációs célok eléréséhez nélkülözhetetlen a fogvatartott, illetve a szabadult önkéntes és tevékeny részvétele, a börtönélet valamennyi szegmensének célirányosan összehangolt munkája, valamint a társadalom segítő közreműködése is.

A Projektben a büntetés-végrehajtási intézetek reintegrációs szakterületen dolgozó személyi állománya, valamint a Projekt munkatársai kiemelkedő együttműködésről tettek tanúbizonyságot, a vizsgált időszakban folyamatosan segítették egymás

munkáját a sikeres reintegráció érdekében, így ez az eredmény többek között ennek az összefogásnak is köszönhető.

Felhasznált irodalom

Megvalósíthatósági Tanulmány (2016)

Miben segít a Tett program – kiadvány fogvatartottaknak (2018)

Online: <https://tettprogram.hu/hu/letoltheto-kiadvanyok> (Letöltés ideje: 2023. október 28.) Sikeres a fogvatartottak reintegrációja – Végéhez ért az EFOP projekt

Online: <https://bv.gov.hu/hu/hirek/efop/7086> (Letöltés ideje: 2023. október 28.)

